

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اقتصادی و اجتماعی جوانان روستایی (مورد مطالعه شهرستان‌های هشتروند و اسکو)^۱

ولی‌اله رستمعلی‌زاده^۲

قربان حسینی^۳

(تاریخ دریافت ۹۸/۹/۵ - تاریخ تصویب ۹۸/۱۰/۱۹)

نوع مقاله: علمی ترویجی

چکیده

هدف این مقاله بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اقتصادی و اجتماعی در میان جوانان روستایی بوده و از نظر روش تحلیل از نوع تحقیقات کمی- پیمایشی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی- تبیینی بود. جامعه آماری جوانان روستایی ۳۰-۱۵ ساله شهرستان‌های اسکو و هشتروند در استان آذربایجان شرقی و حجم نمونه نیز ۷۶۹ نفر بوده است. دلیل انتخاب دو شهرستان این بوده است که طی دوره (۱۳۸۵-۱۳۷۵) هشتروند

۱- این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان "نقش تعلق به مکان در تمایلات و نیت جوانان روستایی استان آذربایجان شرقی بر ماندگاری در محل سکونتشان" است که در مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور انجام شده است.

۲- استادیار مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور (نویسنده مسئول).

v.rostamalizadeh@gmail.com

۳- دانشجوی دکتری جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران و پژوهشگر مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور.

مهاجر فرست‌ترین و شهرستان اسکو دارای کمترین میزان مهاجرت در سطح استان بوده‌اند. با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، جوانان ساکن در روستاهای شهرستان‌های مذکور مورد مطالعه قرار گرفتند. موقعیت جغرافیایی، دوری و نزدیکی به شهر، شیوه معیشت و تعداد جمعیت، از جمله ملاک‌های تعیین‌کننده در امر انتخاب خوشه‌ها بوده‌اند. برای گردآوری اطلاعات، از پرسشنامه محقق‌ساخته، استفاده شده که روایی آن از طریق پانل متخصصان و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که اکثریت پاسخگویان دارای میزان مشارکت اقتصادی و اجتماعی متوسط به بالایی بودند. افزایش تحصیلات و درآمد، وضعیت شغلی متزلزل (عدم اشتغال) و وضعیت مجرد بودن، باعث کاهش میزان مشارکت اقتصادی در محیط روستا شده‌اند که با افزایش سن، میزان مشارکت در روستا افزایش یافته است. یافته‌های تحلیلی نشان داد هر چقدر سطح کیفیت زندگی، رضایت از زندگی و وابستگی به محل زندگی بالا باشد، میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی افزایش یافته است. نتایج رگرسیون چندمتغیره هم نشان داد که متغیرهای کیفیت زندگی و وابستگی مکانی توانسته‌اند در مشارکت اقتصادی تأثیر مثبت و معنادار داشته باشند. بنابراین کسانی که کیفیت زندگی و تعلق مکانی بیشتری در روستای خود داشته‌اند میزان مشارکت اقتصادی‌شان بیشتر بوده است.

کلید واژه‌ها: مشارکت اقتصادی و اجتماعی، جوانان روستایی، تعلق مکانی، هستروود و اسکو.

مقدمه و بیان مسأله

جوانان در سن فعالیت که بخش عمده‌ای از جمعیت فعال روستاها را تشکیل می‌دهند به‌عنوان بازوی کار می‌توانند در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌های روستایی نقش مهمی ایفا کنند و سرمایه اصلی و آینده‌سازان کشور می‌باشند. زمانی که برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کشاورزی کشورهای در حال توسعه، به این قشر جوان که سرمایه اصلی توسعه و سازندگی کشور قلمداد می‌شوند (شهبازی، ۱۳۸۴: ۶۲۲) توجه کنند، تحول روستاها از وضعیت توسعه نیافته موجود به وضعیت مطلوب با توجه به توانایی‌های مادی و اقتصادی روستاها و کشاورزی آنها بسیار سریع صورت می‌گیرد. بنابراین این قشر عظیم،

سرمایه‌های بالقوه برای تحول روستاها از حالت سنتی به بخش فعال و اقتصادی محسوب می‌شوند (الوجاید، ۲۰۰۸: ۱۶۷ به نقل از ارتیاعی، چیدری و جعفری، ۱۳۹۰: ۵۶). با این حال به نظر می‌رسد که امروزه جوانان روستایی علاقه چندانی به زندگی و کار و فعالیت در روستاها ندارند که این نیز برگرفته از عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و غیره است. نبود شغل و درآمد، کمبود امکانات و خدمات رفاهی، تصویرسازی‌های منفی از جامعه روستایی و شغل کشاورزی، تحرک اجتماعی، تحصیلات و رسانه‌ها، بالا رفتن سطح آرمان‌ها و مواردی از این دست، علاقه به زندگی و ماندگاری در روستاها را در میان جوانان روستایی تحت تأثیر قرار داده است (رستمعلی‌زاده، قاسمی اردهابی و نیر، ۱۳۹۲؛ رستمعلی‌زاده و قاسمی اردهابی، ۱۳۹۶؛ پورسینا، چیدری، حسینی و طهماسبی، ۱۳۸۹).

اما عوامل و شرایطی وجود دارند که می‌توانند باعث ترغیب جوانان روستایی برای کار و زندگی در محیط‌های روستایی شوند. عواملی چون ارتقای سطح بهره‌وری و کارایی در محیط‌های روستایی، افزایش اشتغال و درآمد، افزایش امکانات و تسهیلات و عوامل اجتماعی همچون تعلق به مکان زندگی، رضایت از زندگی روستایی، ارتقای کیفیت زندگی روستایی می‌توانند موجب ترغیب روستاییان و به‌ویژه جوانان روستایی به زندگی در روستاها شده و باعث ماندگاری آنها در محیط‌های روستایی شوند (رکن‌الدین افتخاری، محمدی سلیمانی، ۱۳۸۱: ۳۱-۲۷؛ ارتیاعی، چیدری و جعفری، ۱۳۹۰: ۶۹-۶۷؛ رستمعلی‌زاده و قاسمی اردهابی، ۱۳۹۶). از این رو اگر در روستاها فرصت برای جوانان به‌وجود نیاید، به‌دنبال امکانات مناسب و زندگی بهتر از روستاها خارج می‌شوند و زمینه برای خالی شدن روستاها و بحران‌های اکولوژیکی و اجتماعی و اقتصادی در سطح ملی آماده می‌شود (آستین افشان، علی‌بیگی و غلامی، ۱۳۹۴: ۴۱۳). بنابراین شناخت عوامل مؤثر بر کار و زندگی جوانان در محیط‌های روستایی و تبلور آن در مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان در محیط‌های روستایی از اهمیت خاصی برای آینده توسعه روستایی و حتی آینده خود جوانان برخوردار است. چرا که در کشور ما نیز با توجه به ساختار سنی جمعیت کشور و نیز اهمیت مشارکت جوانان روستایی در برنامه‌های مربوط به توسعه روستایی و توسعه کشاورزی، اهمیت و ضرورت شناخت نیازها و ویژگی‌های این گروه در جهت مشارکت

آنان در امور مربوط به توسعه و تصمیم‌گیری و فرایند برنامه‌ریزی مشخص می‌گردد و با عنایت به اینکه جوانان اکثریت جمعیت و نیروی کار جامعه روستایی محل زندگی‌شان را تشکیل می‌دهند، لزوم مشارکت اقتصادی و اجتماعی این جوانان روستایی و هدایت آنها در افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های فنی و اجتماعی از ضروریات جامعه امروزه روستایی است. در شهرستان‌های مورد مطالعه این تحقیق نیز نتایج بررسی‌ها بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ می‌دهد که میزان مشارکت اقتصادی در شهرستان هشتروند ۴۱/۸۸ درصد و در شهرستان اسکو ۳۹/۹۶ درصد است این در حالی است که نرخ بیکاری در شهرستان هشتروند ۲۴/۳۲ درصد و در شهرستان اسکو ۹/۱۷ درصد است. از این رو با عنایت به میزان مشارکت اقتصادی پایین و نرخ‌های بالای بیکاری، نیاز است تا به مشارکت اجتماعی و به خصوص اقتصادی جوانان در این منطقه توجه وافر شود. بنابراین در این مقاله با توجه به ساختار جوان جمعیت روستایی و نیز لزوم مشارکت جوانان در محیط زندگی‌شان، به بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اقتصادی و اجتماعی جوانان شهرستان‌های اسکو و هشتروند پرداخته می‌شود.

مبانی نظری و تجربی تحقیق

با توجه با تعریف فائو (۱۹۸۹) می‌توان مشارکت را عبارت از دخالت مردم در توسعه و تکامل خود، زندگی‌شان و محیط زیست دانست (شعبانعلی‌فمی، علی‌بیگی، شریف‌زاده، ۱۳۸۴: ۲). مشارکت، وسیله افزایش و توزیع مجدد فرصت‌های شرکت جستن در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و همیاری در توسعه و بهره‌مند شدن از ثمرات آن تلقی می‌شود (اوکلی و مارسدن، ۱۳۷۰: ۳۳). مشارکت در مفهوم گسترده‌اش به معنی برانگیختن حساسیت مردم و در نتیجه به معنی افزایش درک و توان روستاییان جهت پاسخگویی به طرح‌های توسعه و نیز به مفهوم تشویق ابتکارات محلی است (پیتس^۱، ۱۹۹۹: ۱۴۷). در کل می‌توان گفت که مشارکت عبارتست از تصمیم‌سازی و کنترل آگاهانه و ارادی افراد بر

امورات مربوط به خودشان که از آن منافع هم برای اجتماع و هم برای فرد حاصل می‌شود. انواع مشارکت بر حسب موضوع و قلمرو اجرایی به مشارکت سیاسی، مشارکت اقتصادی و مشارکت اجتماعی تقسیم‌بندی می‌شود (محسنی تبریزی، ۱۳۷۵: ۷۰؛ رضایی، ۱۳۷۵: ۷۲-۷۰) که در این تحقیق به مشارکت اجتماعی و اقتصادی پرداخته شده است. مشارکت اجتماعی عبارت است از آن دسته فعالیت‌های ارادی که از طریق آنها اعضای یک جامعه، در امور محله شهر و روستا شرکت کرده و به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در شکل دادن به حیات اجتماعی مشارکت دارند (محسنی تبریزی، ۱۳۶۹: ۱۰۸). شرکت ارادی و آگاهانه افراد در فعالیت‌های مدنی (شرکت در انجمن‌های صنفی، کارگری، تعاونی‌ها و...)، فرهنگی و تفریحی (شرکت در فعالیت‌های هنری، علمی، ورزشی ...)، مذهبی (شرکت در هیئت‌های مذهبی، روضه‌ها و...)، محلی (همکاری با همسایگان، انجمن اولیاء و مربیان، فعالیت‌های عمرانی محلی و...) جزء مشارکت اجتماعی می‌باشد. مشارکت اقتصادی بر تأثیرگذاری بر شیوه و پویای تولید، روابط حاکم بر این پویا و وسایل مادی تولید برای رفع نیازهای مادی و افزایش تولید متمرکز است که در قالب مداخله و درگیر شدن افراد در نظام تصمیم‌گیری مربوط به تخصیص منابع اقتصادی و مشارکت در سیاست توسعه اقتصادی نمود پیدا می‌کند (غفاری، ۱۳۸۰: ۱۴۷). همچنین مشارکت اقتصادی با فرایند تولید و نظام‌های تولیدی رابطه تنگاتنگ دارد (سعیدی، ۱۳۸۲: ۱۱). در کل می‌توان ادعا کرد که منظور از مشارکت اقتصادی، حضور آگاهانه و مختارانه اقشار مختلف مردم در جهت تولید و پس‌انداز، سرمایه‌گذاری بیشتر و مطلوب‌تر، توزیع مناسب و عادلانه، مصرف عقلانی و بهینه از منابع مادی و طبیعی و کالاهای مورد نیاز زندگی و صرفه‌جویی در استفاده از منابع کمیاب زندگی است (از کیا و غفاری، ۱۳۸۳).

در خصوص عوامل مؤثر بر مشارکت جوانان از دیدگاه‌های مختلفی بحث شده است: الف) دیدگاه روان‌شناختی: مشارکت جوانان و نوجوانان و عوامل مؤثر بر آن را بر حسب زمینه‌های روان‌شناختی، شخصیتی، انگیزه‌ها و نگرش‌های فردی بررسی می‌کند. ب) دیدگاه جامعه‌شناختی: مشارکت جوانان و نوجوانان را بر حسب عوامل بیرونی و اجتماعی نظیر سواد، وسایل ارتباط جمعی، رشد اقتصادی، زمینه‌های خانوادگی و ... تبیین می‌کند. ج) دیدگاه

علوم سیاسی: این دیدگاه بر ساخت قدرت حاکم و تکوین، نوسازی و نهادمندی فعالیت‌های انسانی تأکید دارد و اشکال مشارکت را در اموری چون انتخابات، اعمال نفوذ و فعالیت‌های سازمانی و حزبی و ... می‌داند. (د دیدگاه فضایی مکانی: این دیدگاه نقش عوامل مکانی و بسترهای مکانی، نوع و تیپ مکان‌ها، دسترسی‌ها و فاصله مکانی سکونت‌گاه‌ها با یکدیگر را مورد توجه قرار می‌دهد. در این دیدگاه، اهمیت پذیرش هنجارهای محلی و ساختار محلی برای توسعه مشارکت لحاظ می‌شود و اهمیت منافع اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی مشارکت برای جمعیت محلی به‌ویژه جوانان روستایی توأم با ملاحظات محیطی مدنظر قرار می‌گیرد (رکن‌الدین افتخاری و محمدی سلیمانی، ۱۳۸۱: ۱۸-۱۷).

اما فراتر از این عوامل ملموس، عوامل اجتماعی روانی با سطح انتزاع بالاتری هم قرار دارند که سازه‌های بسیار قوی‌تری برای میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان روستایی هستند. این سازه‌ها عواملی ذهنی‌تر، قوی‌تر و نیاز به بررسی‌های دقیق‌تر دارند. کیفیت زندگی یکی از این عواملی است که می‌تواند باعث ارتقای مشارکت در میان جوانان روستایی باشد. کیفیت زندگی مفهومی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و نیز معیاری برای ادراک رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است (پورطاهری، رکن‌الدین افتخاری و فتاحی، ۱۳۹۰: ۱۵). این مفهوم به‌معنای داشتن زندگی خوب و احساس رضایت از آن است یا اینکه می‌توان میزان واقعی رفاه تجربه شده به‌وسیله افراد و گروه‌ها تحت شرایط اجتماعی و اقتصاد عمومی را کیفیت زندگی نامید (قالیباف، رمضان‌زاده لسبویی و یاری شگفتی، ۱۳۸۸: ۱۶۷). در واقع به‌عنوان معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده به‌کار می‌رود. در این راستا، کیفیت زندگی روستا نیز به‌عنوان «چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانواده‌ها و روستاها» تعریف می‌شود (پال و کومار^۱، ۲۰۰۵: ۳۲۶). بدین ترتیب افرادی که از کیفیت زندگی خوب و بالای در محیط زندگی خود برخوردار هستند، علاقمندی بیشتری برای درگیری و مشارکت در محل زندگی خود دارند.

رضایت نیز بیان کننده نگرش خاص فرد نسبت به خویشتن، نسبت به جامعه، نسبت به جهان و جایگاه خود در جامعه و جهان می‌باشد (محسنی و صالحی، ۱۳۸۲: ۲۱۶). رضایت را نمی‌توان بدون توجه به نیازها و برآورده شدن یا نشدن آنها مورد مطالعه قرار داد. تنها بعد از برآورده شدن نیاز است که مسأله رضایت مطرح و احتمالاً قابل سنجش خواهد بود. اما نیازها متنوع هستند. روانشناسان و جامعه‌شناسان سعی کرده‌اند با شناخت نیازها و طبقه‌بندی آنها در سیستم‌های رتبه‌بندی گوناگون، الگویی از نیازها ارائه نمایند و در مراحل بعدی با سنجش رضایت و یا عدم رضایت در صورت برآورده شدن یا نشدن آنها، شاخص‌هایی تدوین کنند. فرهنگ‌های مختلف نیز از نیاز و رضایت تعاریف مشخصی ارائه کرده‌اند (محسنی و صالحی، ۱۳۸۲: ۲۱۵). بنابراین رضایت از زندگی حالتی است که فرد با توجه به دیدگاه‌های خود نسبت به خویشتن، جامعه، جهان و جایگاه خود در جهان و برآورده شدن و نشدن نیازهای خود پیدا می‌کند. با این تفسیر با برآورده شدن نیازها و با تکیه بر دیدگاه‌های مورد ذکر شخص، رضایت فرد تغییر پیدا می‌کند. رضامندی از جامعه می‌تواند در ابعاد مختلف سیاسی و اقتصادی و اجتماعی باشد و شخص حساسیت چندانی در خصوص آن ندارد. رضامندی از جامعه و زندگی در جوامع روستایی برای جوان روستایی می‌تواند شامل این موارد باشد: میزان دسترسی به برنامه‌ها و امکانات تفریحی، برنامه‌هایی برای جوانان روستایی، خدمات بهداشتی و پزشکی، ایجاد محیطی امن برای به‌دست آوردن درآمد کافی یا امکاناتی برای خرید، ظاهر فیزیکی کل جامعه و امکانات کلی که باید در جامعه روستایی وجود داشته باشد (دیلمی، ۱۳۹۵: ۱؛ تودارو^{۱۵}، ۲۰۰۴: ۸۴). شایان و همکاران (۱۳۸۹) بر این باورند که ابعاد کالبدی، طبیعی و اقتصادی بیشترین تأثیر را بر میزان رضایت روستاییان از محیط سکونتگاهی خود داشته‌اند. رضایت و نارضایتی از محیط، میزان مشارکت مردم در برنامه‌های توسعه را متجلی می‌سازد (شایان، تقی‌لو و خسروبیگی، ۱۳۸۹: ۱۷۲).

در نهایت یکی از سازه‌های مهم اجتماعی و فرهنگی مورد بحث در اینجا، تعلق خاطر یا تعلق به مکان است. استیدمن^۱ (۲۰۰۳) حس مکانی را به معنای احساسات و هیجانات انسانی

اختصاص یافته به فضاهای جغرافیایی می‌داند. شوماخر و تیلور^۱ (۱۹۸۳) تعلق به مکان را به‌عنوان "یک رابطه یا پیوند عاطفی مثبت بین افراد و محیط سکونت‌شان" تعریف می‌کنند و لوو و آلتمن^۲ (۱۹۹۲) تعلق مکانی را به‌عنوان وابستگی عاطفی یا شناختی فرد به محیط یا فضای اجتماعی خاص، می‌دانند (شرودر، ۲۰۰۸: ۱۷۹). پس به‌طور کلی می‌توان گفت که تعلق مکانی برای اشاره به پیوند یا ارتباط عاطفی بین مردم و مکان‌های خاص فهمیده می‌شود (شرودر، ۲۰۰۸؛ ریموند، براون و ویبر،^۳ ۲۰۱۰). تعلق خاطر را از دیدگاه جوان روستایی می‌توان اینگونه تعریف کرد: میزان تعلق که جوان روستایی به جامعه خود دارد، یا دوستی‌ها و انجمن‌هایی که با افراد دیگر در جامعه دارد و برنامه‌ریزی‌های جامعه خود را بر مسائل و برنامه‌های شخصی ترجیح می‌دهد. تعلق خاطر فرد به جامعه روستایی معادل است با میزان وفاداری به جامعه روستایی و تعداد افرادی که در جامعه شبیه او هستند و مانند او زندگی می‌کنند. هنگامی که فرد میزان تصدیق و اجماع نظر میان افراد جامعه خود را بسیار بالا می‌بیند، دل‌بستگی او به جامعه زیاد می‌شود. در درجه آخر نیز میزان موفقیت جامعه برای فرد بسیار مهم می‌شود و همه این عوامل در کنار هم میزان تعلق خاطر جوان روستایی را به زندگی روستایی و محیط زندگی خود می‌سنجد و در او وابستگی و دل‌بستگی به محیط را به‌وجود می‌آورند (تودارو، ۲۰۰۴: ۸۵، نقل از آستین افشان و همکاران، ۱۳۹۴).

آنچه که مبانی نظری و تجربی این تحقیق نشان می‌دهد، عوامل بسیار زیادی در مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان روستایی دخیل هستند اما در این میان عوامل اجتماعی روانی با سطح انتزاع بالاتر، سازه‌های بسیار قوی‌تری برای میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان روستایی هستند. این سازه‌ها چون کیفیت زندگی، رضایت از زندگی و تعلق به مکان، عواملی ذهنی‌تر و قوی‌تر هستند و میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان روستایی را بالا می‌برند.

۱ - Shumaker and Taylor

۲ - Low and Altman

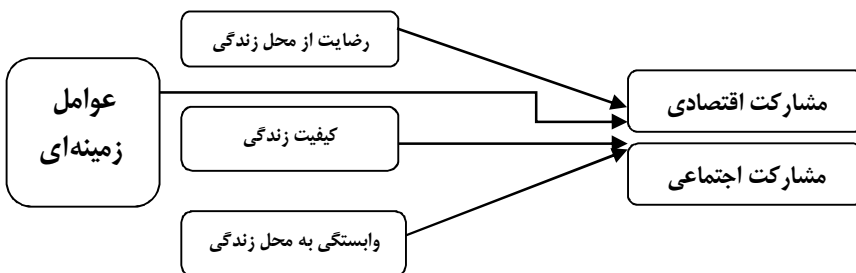
۳- Reymond, Brown, Weber

مطالعات زیادی در مورد مشارکت روستائیان انجام گرفته است. غفاری (۱۳۸۰)، به این نتیجه رسیدند که بین میزان اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. یعنی با افزایش میزان اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی نیز افزایش پیدا کرده است. محسنی و جاراللهی (۱۳۸۲) در تحقیقی در زمینه مشارکت اجتماعی نتیجه گرفتند، که عواملی همچون افزایش سطح سواد، اطلاعات عمومی بالا، اعتقاد کمتر به جبرگرایی، ارزش‌های فرامادی، سرمایه اجتماعی بالا، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و... بر مشارکت اجتماعی تأثیرگذار هستند. لهسایی‌زاده و همکاران (۱۳۸۴)، در مطالعه بررسی مشارکت اقتصادی زنان روستایی، به این نتیجه رسیدند که رابطه معکوس بین تحصیلات و مشارکت اقتصادی آن‌ها وجود دارد. به بیان دیگر، هر چه تحصیلات زنان بیشتر می‌شود تمایل آنان به انجام دادن کارهای اقتصادی - که عمدتاً در روستاها مرتبط با کشاورزی و دامداری است - کمتر می‌شود. همچنین با افزایش سن، مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی بیشتر می‌شود. علاوه بر این، با افزایش تحصیلات و درآمد مردان مشارکت زنان کمتر می‌گردد. مدل نهایی تحقیق آنها نشان می‌دهد که قوی‌ترین متغیر تعیین‌کننده تغییرات میزان مشارکت اقتصادی زنان، نگرش آنان نسبت به اشتغال‌شان می‌باشد. متغیرهای میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، نگرش مردان نسبت به نقش اقتصادی زنان، فضای حیاتی و اعتماد به نفس زنان دیگر متغیرهایی هستند که بر روی هم $33/8$ درصد تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. ارتیاعی و همکاران (۱۳۹۰)، نشان دادند که بین میانگین مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی با توجه به جنسیت و شرکت در آموزش‌های ترویجی، اختلافی معنی‌دار وجود دارد. متغیرهای نگرش نسبت به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، وجود عوامل انگیزشی، استفاده از منابع و مجاری اطلاعاتی و ارتباطی، میزان اراضی زراعی و سن، تبیین‌کننده $56/7$ درصد از تغییرات در میزان مشارکت جوانان در زمینه توسعه کشاورزی هستند. بنابراین بین مشارکت جوانان با جنسیت، عضویت در انجمن‌ها، دسترسی به فناوری اطلاعات، تأسیس تشکل‌های مردمی در روستا، شناخت نهادهای فعال در امور جوانان و علاقه‌مندی به برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق آستین افشان و همکاران (۱۳۹۴) نیز نشان می‌دهد که 43 درصد از تغییرات متغیر

وابسته مشارکت در امور کشاورزی را دو متغیر مستقل (تعلق خاطر و رضایت‌مندی از زندگی روستایی) تبیین می‌کنند. کریمی و دانشمهر (۱۳۹۷) در تحقیق خود نشان دادند که درآمد سالیانه بهره‌برداران، اعتماد بین‌شخصی، اعتماد نهادی، مشارکت ذهنی، تعلق مکانی، حمایت اجتماعی و همبستگی اجتماعی با میزان مشارکت روستاییان در مدیریت و بهره‌برداری از پروژه‌های عمرانی رابطه مثبت و معناداری دارد. باجما^۱ و همکارانش (۲۰۰۲)، وجود شرایط آموزشی مناسب، موقعیت اقتصادی مطلوب و گسترش فعالیت‌های اجتماعی را در افزایش انگیزه جوانان روستایی برای ماندن در مناطق روستایی و اشتغال در بخش کشاورزی ضروری می‌دانند (نقل از آستین افشان و همکاران، ۱۳۹۴). آکابا پاشی (۲۰۰۳) ویژگی‌های فردی نظیر جنسیت، سن، رشد ایده‌ها و آشنایی فرد با فرایند مشارکت و توجه به مشکلات و کسب اطلاعات از تلاش‌ها و فعالیت‌های گذشته افراد و دولت‌ها از جمله عوامل مهم اثرگذار بر مشارکت دانست.

بنابراین مرور نظری و پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که عوامل زمینه‌ای چون تحصیلات، سن، جنس، شغل و ... و همچنین متغیرهای رضایت از محل زندگی / کیفیت زندگی و تعلق به محل زندگی بر میزان مشارکت اقتصادی و اجتماعی جوانان روستایی مؤثر است که در شکل شماره ۱ آمده است.

شکل (۱) - مدل مفهومی تحقیق

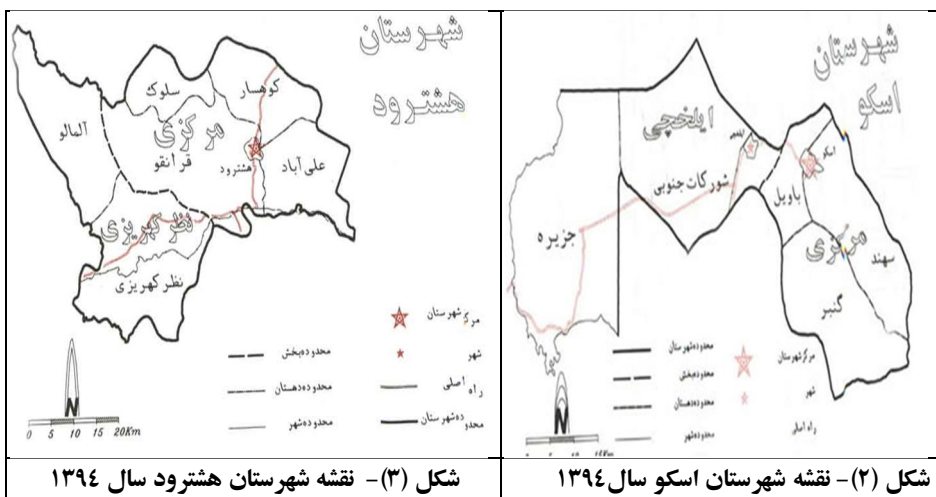
روش تحقیق

داده‌های این مقاله حاصل مطالعه‌ای پیمایشی-مقطعی است که با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ جمع‌آوری شده است. از نظر روش داده‌پردازی از نوع تحقیقات کمی-پیمایشی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی-علی بود. تحقیق حاضر در بین جوانان روستایی ۳۰-۱۵ ساله شهرستان‌های اسکو و هشترود در استان آذربایجان شرقی انجام گرفته است. دلیل انتخاب این دو شهرستان در استان آذربایجان شرقی به این دلیل بوده است که در طی دوره (۱۳۸۵-۱۳۷۵) شهرستان هشترود مهاجرپرست‌ترین شهرستان استان و شهرستان اسکو نیز دارای کمترین میزان مهاجرت بوده است. بر اساس جدول مورگان برای هر شهرستان ۴۰۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شد که در نهایت ۷۶۹ پرسشنامه قابلیت تحلیل یافت.

با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، جوانان ساکن در روستاهای شهرستان‌های مذکور مورد مطالعه قرار گرفتند. موقعیت جغرافیایی، دوری و نزدیکی به شهر، شیوه معیشت و تعداد جمعیت، از جمله ملاک‌های تعیین کننده در امر انتخاب خوشه‌ها بوده است. برای گردآوری اطلاعات، از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد که روایی آن از طریق پانل متخصصان و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت.

داده‌ها بعد از گردآوری در نرم افزار SPSS مورد بازبینی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. روش‌های آماری جهت تحلیل داده‌ها، آزمون فرضیات و برازش مدل تحلیل به شرح ذیل هستند: (۱) آزمون‌های زیر مجموعه کای اسکوئر و نیز آزمون پیرسون جهت شناخت همبستگی بین دو متغیر. (۲) آزمون‌های زیر مجموعه تفاوت میانگین جهت شناخت معنی‌داری تفاوت میانگین بین دو یا چند گروه. و (۳) در تحلیل چند متغیره از تکنیک آماری رگرسیون استفاده شده است.

شهرستان هشترود دارای دو بخش نظرکهریزی و مرکزی، و شهرستان اسکو هم دارای دو بخش مرکزی و ایلخچی است. از هر دو بخش هر شهرستان، دهستان‌ها و متعاقباً روستاها انتخاب شدند که ملاک در انتخاب دهستان‌ها جمعیت و موقعیت جغرافیایی بود (شکل ۲ و ۳).

مأخذ: سایت اینترنتی استانداری آذربایجان شرقی

جدول (۱) - روستاهای منتخب شهرستان هسترد

ردیف	آبادی	جمعیت	دهستان	بخش	شهرستان	تعداد پرسنانه
۱	عزیز کندی	۲۵۳	"	"	هسترد	۱۳
۲	اغچه رود	۲۷۳	"	"	"	۱۳
۳	تلخاب	۵۵	"	"	"	۹
۴	سعادتلو	۶۷۲	"	"	"	۱۶
۵	قویون قشلاقی	۳۹۲	قرانتقو	مرکزی	"	۱۶
۶	دامناب	۹۶۱	"	"	"	۲۳
۷	بیگ کندی	۵۳۴	"	"	"	۲۰
۸	ذوالبین	۱۱۷۵	"	"	"	۲۹
۹	باشماق	۲۲۶	کوهسار	"	"	۸
۱۰	اوشندل	۸۹۷	"	"	"	۱۹
۱۱	اکیز گندی	۴۷۲	"	"	"	۱۵
۱۲	اغ بلاغ	۳۶۲	کوهسار	"	"	۱۱
۱۳	زاویه	۶۸	چاراویماق شمالشرقی	"	"	۹
۱۴	مکتو	۱۷۱	"	"	"	۹
۱۵	نصیراباد سفلی	۷۰۲	"	"	"	۲۰
۱۶	الاقیه	۵۴۲	نظر کهیزی	نظر کهیزی	"	۱۹
۱۷	درین سو	۱۹۷	"	"	"	۱۵
۱۸	گنج اباد علیا	۱۳۵	"	"	"	۱۱

ردیف	آبادی	جمعیت	دهستان	بخش	شهرستان	تعداد پرسشنامه
۱۹	قرخ سفر	۲۹۶	"	"	"	۱۴
۲۰	ساری قیه	۵۳۱	"	"	"	۱۵
۲۱	تکائوسفلی	۱۸۹	"	"	"	۱۵
۲۲	عمران کندی	۴۸۵	"	"	"	۲۰
۲۳	نظر کهریزی	۱۲۶۶	"	"	"	۳۲
۲۴	بیگلر	۵۲۹	شورکات جنوبی	ایلخچی	اسکو	۱۴
۲۵	خاصه لر / خصیل	۱۰۶۰	"	"	"	۲۸
۲۶	زین الحاجیلو / زینال اغاج	۱۶۸۸	"	"	"	۳۸
۲۷	مهدینلو	۸۹۷	"	"	"	۲۳
۲۸	خورخور	۹۱۰	"	"	"	۲۴
۲۹	قشلاق	۲۶۶	"	"	"	۱۱
۳۰	اق گنبد / اغ گنبد /	۷۵۹	جزیره	"	"	۲۱
۳۱	قپچاق	۴۲۹	"	"	"	۱۰
۳۲	گمیچی	۴۵۳	"	"	"	۱۰
۳۳	مجارشین	۱۱۲۲	"	"	"	۲۰
۳۴	اقچه کهل	۲۱۵	"	"	"	۹
۳۵	اربط	۳۹۹	"	"	"	۱۱
۳۶	عنصرود	۱۴۴۹	سهند	مرکزی	"	۳۳
۳۷	اسکندان	۸۹۸	"	"	"	۲۰
۳۸	اشستان	۱۲۵	گنبر	"	"	۱۰
۳۹	کندوان	۵۸۶	"	"	"	۱۸
۴۰	گنبر	۳۳۰۱	"	"	"	۵۱
۴۱	کهنمو	۲۴۰۷	"	"	"	۵۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

بخش مرکزی شهرستان هشتروود دارای دهستان‌های سلوک (۳۹۵۹ نفر)، علی‌آباد (۴۹۲۳ نفر)، قرانقو (۱۰۸۵۸ نفر)، کوهسار (۳۸۰۶ نفر) و چاراویماق شمال شرقی (۱۳۲۷ نفر) است. در این بخش و در دهستان‌های مذکور، ملاک انتخاب، دهستان‌های دارای بیشترین و کمترین جمعیت بود که دهستان قرانقو به‌عنوان پرجمعیت‌ترین و دهستان‌های کوهسار و چاراویماق شمال شرقی به‌عنوان کم جمعیت‌ترین دهستان انتخاب شدند. بخش نظرکهریزی هم دارای دهستان‌های آلمالو (۵۶۳۵ نفر) و نظرکهریزی (۹۱۴۵ نفر) است. این بخش، چون فقط ۲ دهستان داشت، ملاک

انتخاب دهستان‌ها، پرجمعیت‌ترین و کم‌جمعیت‌ترین دهستان‌ها بود. پس از مشخص شدن دهستان‌ها در این شهرستان، انتخاب روستاها برحسب دوری و نزدیکی به جاده اصلی و شهر، جمعیت، موقعیت جغرافیایی، نوع معیشت و دسترسی و عدم دسترسی به امکانات (که در ماندگاری جوانان می‌توانند مؤثر باشند) بود. در انتخاب تعداد روستاها نیز امکانات محقق و دسترسی به آنها، در کنار سایر ملاک‌ها لحاظ شده است.

در نحوه اختصاص پرسشنامه‌ها به دهستان‌ها، و در داخل روستاها، ملاک جمعیتی و تخصیص از ۴۰۰ پرسشنامه شهرستان، لحاظ شده است. البته در کنار ملاک جمعیتی سعی شده است که تا حد امکان هیچ روستایی کمتر از ۱۰ پرسشنامه پر نشود.

شهرستان اسکو نیز دارای دو بخش مرکزی و ایلخچی است. بخش ایلخچی دارای دهستان‌های شورکات جنوبی (۱۶۲۷ نفر) و جزیره (۳۰۱۴ نفر)، که هر دو دهستان انتخاب شدند. در بخش مرکزی که دارای دهستان‌های باویل (۹۷۹۲ نفر)، سهند (۹۹۳۳ نفر) و گنبر (۷۷۰۴ نفر) بودند، ملاک انتخاب، دهستان‌های دارای بیشترین و کمترین جمعیت بود که دهستان سهند به‌عنوان پرجمعیت‌ترین و دهستان گنبر به‌عنوان کم‌جمعیت‌ترین دهستان انتخاب شدند. انتخاب روستاها در این شهرستان هم مثل شهرستان هشتروود بوده است. در انتخاب تعداد روستاها نیز امکانات محقق و دسترسی به آنها، در کنار سایر ملاک‌ها لحاظ شده است.

با توجه به ماهیت مفاهیم علوم انسانی و اجتماعی، این سوال برای محقق پیش می‌آید که آیا وسیله اندازه‌گیری تحقیق، واقعاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که قصد اندازه‌گیری آن را داریم یا نه؟ که این اعتبار وسیله اندازه‌گیری را در بر می‌گیرد. بنابراین هر چند سعی شده است که از پرسشنامه‌های استاندارد به‌خصوص در مفاهیم وابستگی مکانی، کیفیت زندگی و رضایت از زندگی استفاده شود که قبلاً آزمون شده و روایی آن سنجیده شده و به تأیید رسیده است، با این وجود سؤال‌های پرسشنامه به رویت صاحب‌نظران و مشاور پروژه رسیده و اعتبار آن برای این پژوهش تأیید شده است. گویه‌های پژوهش، به شیوه اعتبار صوری انجام شده است. در شیوه اعتبار صوری، مبنا داوری متخصصان رشته می‌باشد. به این صورت که گویه‌ها را به صاحب‌نظران موضوع مورد بررسی داده می‌شود. تا اینکه موضوع مورد تحقیق را می‌توان با آن گویه‌ها سنجید. سپس بر اساس پاسخ‌ها گویه‌های مناسب انتخاب می‌شوند. برای سنجش روایی متغیرهای تحقیق از معیار آلفای کرونباخ استفاده شده است (جدول ۲).

جدول (۲) - مفاهیم، گویه‌ها و نتایج تحلیل روایی

ضرب روایی	گویه‌ها	مفاهیم
۷۴/۷٪	<p>این روستا بهترین جای ممکن برای انجام امورات زندگی ام است. من نمی‌توانم برای کارهایی که در اینجا انجام می‌دهم جای دیگری را جانشین کنم.</p> <p>با زندگی در این روستا می‌توانم به آرزوهایم دست پیدا کنم. من ترجیح می‌دهم که بعد از این بیشتر وقتم را در این روستا صرف کنم. بیشتر نیازهای من در این روستا تأمین می‌شود.</p>	تعلق مکانی
۷۰/۸٪	<p>معمولاً از درآمد خودم پس‌انداز مناسبی هم دارم. تا چه اندازه از نحوه برخورد مردم روستا نسبت به خودتان رضایت دارید. تا چه اندازه خود را فردی تأثیرگذار و مؤثر در تصمیم‌گیری‌های روستا می‌دانید. تا چه اندازه در انتخاب شیوه زندگی خود در روستا احساس آزادی دارید. اخبار و اطلاعات مورد نیاز روزانه به چه میزان در دسترس شماست. چقدر از روابط اجتماعی‌تان با دیگران رضایت دارید. در مقایسه با همسایه‌ها و فامیل‌هایتان در روستا، تا چه اندازه از وضعیت مالی خود رضایت دارید. می‌توان شغل مناسبی را در روستا تدارک دید. با توجه به شغلی که در روستا دارم می‌توانم ماهانه قسطی در حدود ۵۰۰ هزار تومان پرداخت کنم. به بهترین نحو می‌توانم اوقات فراغت خود را در اینجا پر کنم.</p>	کیفیت زندگی
۷۶/۶٪	<p>سهولت دسترسی دانش‌آموزان این روستا به مدرسه به چه میزان است. تا چه اندازه از سهولت دسترسی به کلاس‌های آموزشی (کامپیوتر، زبان و ...) در این روستا رضایت دارید. تا چه اندازه از کیفیت خدمات آموزشی موجود در روستا رضایت دارید. تا چه اندازه از وضعیت معابر و کوچه‌های داخل این روستا رضایت دارید. تا چه اندازه از زندگی در این روستا رضایت دارید. تا چه اندازه از وضعیت بهداشتی روستای خود رضایت دارید. تا چه اندازه از وضعیت مسکن خود در این روستا رضایت دارید. شرایط دسترسی به امکانات ورزشی در این روستا مطلوب است. من فکر می‌کنم که امکانات حمل و نقل و دسترسی به شهر در اینجا به اندازه کافی</p>	رضایت از زندگی

مفاهیم	گویه‌ها	ضریب روایی
	وجود دارد.	
مشارکت اقتصادی	اگر یک وام ۱۰ میلیونی بگیرم، کل مبلغ را در روستایم سرمایه‌گذاری می‌کنم. دوست دارم در آینده، مسکن دلخواه خودم را در روستا داشته باشم. اگر یک فرصت کاری مرتبط با علاقه‌ام در روستا وجود داشته باشد آنرا قبول می‌کنم. همواره ترجیح من این است که یک زمین کشاورزی یا باغ در روستا داشته باشم.	۷۶/۱۰٪
مشارکت اجتماعی	اگر زمانی نیاز به بهسازی جاده‌های روستا باشد، شما و خانواده‌تان تا چه اندازه مایل به کمک هستید شما و خانواده‌تان تا چه اندازه در جلسات عمومی روستا حاضر می‌شوید.. اگر زمانی مسجد روستا نیاز به بازسازی داشته باشد شما و خانواده‌تان چقدر مایل به کمک کاری و مالی هستید. اگر قرار باشد برای تعریض جاده‌های روستا قسمتی از خانه شما تخریب شود آیا شما و خانواده‌تان مایل به همکاری با شورا و دهیاری هستید. معمولاً من سعی می‌کنم در اکثر مراسم ملی و مذهبی روستایمان (همانند مراسم خاکسپاری) شرکت کنم. فکر می‌کنم برای داشتن روستایی بهتر، باید با همکاری دیگران و به صورت جمعی کار کرد.	۷۲/۳٪

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، جمعیت شهرستان هشتروند در حدود ۶۰۸۲۲ نفر که از این تعداد ۳۴/۸۰ درصد در نقاط شهری ۶۵/۲۰ درصد در نقاط روستایی سکونت داشته‌اند. از جمعیت شهرستان ۲۴/۹۳ درصد در گروه سنی کمتر از ۱۵ ساله، ۶۸/۵۳ درصد در گروه سنی ۱۵-۶۴ ساله و ۶/۵۴ درصد در گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر قرار داشته‌اند. در آبان‌ماه ۱۳۹۰، جمعیت فعال (افراد شاغل و بیکار) ۳۹/۱۳ درصد از جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهرستان را تشکیل می‌داده‌اند این نسبت برای مردان و زنان به ترتیب ۷۱/۴۶ و ۶/۴۰ درصد بوده است. نرخ فعالیت جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در نقاط شهری، ۳۷/۳۹ درصد و در نقاط روستایی ۴۰/۰۷ درصد بوده است. از شاغلان ۱۰ ساله و

بیشتر شهرستان، ۴۴/۵۴ درصد در بخش کشاورزی، ۲۵/۶۰ درصد بخش صنعت و ۲۵/۴۷ درصد در بخش خدمات به کار اشتغال داشته‌اند. این نسبت‌ها در مناطق شهری به ترتیب ۱۰/۴۹، ۲۷/۷۳ و ۵۷/۷۹ درصد و در مناطق روستایی به ترتیب ۶۱/۰۳، ۲۴/۵۷ و ۹/۸۳ درصد بوده است.

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، جمعیت شهرستان اسکو در حدود ۹۸۹۸۸ نفر بوده است که از این تعداد ۵۷/۵۰ درصد در نقاط شهری و ۴۲/۵۰ درصد در نقاط روستایی سکونت داشته‌اند. از جمعیت شهرستان ۲۳/۴۳ درصد در گروه سنی کمتر از ۱۵ ساله، ۶۹/۶۶ درصد در گروه سنی ۱۵-۶۴ ساله و ۶/۸۹ درصد در گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر قرار داشته‌اند. در آبان‌ماه ۱۳۹۰، جمعیت فعال (افراد شاغل و بیکار) ۴۱/۹۴ درصد از جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر شهرستان را تشکیل می‌داده‌اند این نسبت برای مردان و زنان به ترتیب ۷۰/۵۳ و ۱۲/۵۱ درصد بوده است. نرخ فعالیت جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در نقاط شهری، ۳۹/۳۹ درصد و در نقاط روستایی ۴۵/۴۸ درصد بوده است. از شاغلان ۱۰ ساله و بیشتر شهرستان، ۲۳/۹۱ درصد در بخش کشاورزی، ۳۶/۸۴ درصد بخش صنعت و ۳۳/۷۸ درصد در بخش خدمات به کار اشتغال داشته‌اند. این نسبت‌ها در مناطق شهری به ترتیب ۸/۵۷، ۳۷/۷۴ و ۴۷/۶۶ درصد و در مناطق روستایی به ترتیب ۴۱/۲۶، ۳۵/۸۱ و ۱۸/۰۶ درصد بوده است.

یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی

از ۷۶۹ نفر جامعه نمونه آماری، ۵۲۱ نفر (۶۷/۸ درصد) مرد و ۲۴۸ نفر (۳۲/۲ درصد) زن هستند. ۴۲/۰ درصد پاسخگویان مجرد و ۵۷/۶ درصد متأهل و ۰/۴ درصد نیز مطلقه هستند. بیشترین درصد پاسخگویان مربوط به سنین ۳۰-۲۶ سال با ۳۹/۲ درصد و سپس گروه‌های سنی ۲۵-۲۰ سال با ۳۷/۵ و ۱۹-۱۵ سال با ۲۳/۳ درصد قرار دارند. از بین پاسخگویان ۳۳/۴ درصد شاغل و ۶۶/۶ درصد غیر شاغل بودند. از نظر نوع شغل نیز ۳۷/۶ درصد کشاورزی و دامداری، ۲۷/۱ درصد کارگری و کارکنان ساختمانی و فنی، ۲۲/۹ درصد کارکنان خدماتی و فروشندگان و ۱۲/۴ درصد نیز شاغل بخش اداری و فرهنگی بودند. بیش از ۵۰ درصد

پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر هستند. ۳۸/۷ درصد دارای درآمد پایین، ۴۷/۳ درصد دارای درآمد متوسط و ۱۴/۱ درصد نیز از درآمد بالا برخوردار هستند. وضعیت سکونت، ۵۱۸ نفر (۶۸/۱ درصد) همراه با پدر و مادر و ۲۴۳ نفر (۳۱/۹ درصد) به صورت مستقل زندگی می‌کنند. ۸۷/۷ درصد از لحاظ وضعیت مسکن، دارای مسکن ملکی، ۱۲/۰ درصد مسکن استیجاری و ۰/۳ درصد در خانه عالم ساکن بوده‌اند. در نهایت اینکه، ۵۰/۱ درصد از پاسخگویان دارای اعضای مهاجر کرده در خانواده خود و ۴۹/۹ درصد نیز هیچ فرد مهاجرت کرده‌ای در خانواده خود نداشته‌اند.

جدول ۳، توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب میزان مشارکت اجتماعی در روستا را به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای نشان می‌دهد. نتایج نشان‌دهنده آن است که میزان مشارکت اجتماعی در روستا در میان هر دو جنس زیاد بوده است. ۵۹/۹ درصد مردان و ۵۵/۶ درصد زنان میزان مشارکت بیشتری در امور روستای خود داشته‌اند. در همه گروه‌های سنی، میزان مشارکت اجتماعی بالا بوده است و در حدود ۵۸ تا ۶۱ درصد در نوسان بوده است. در میان پاسخگویان با وضعیت شغلی شاغل و غیرشاغل نیز میزان مشارکت اجتماعی بالا بوده به طوری که این میزان در میان شاغلین با ۶۱/۳ و در میان غیرشاغلین ۵۸/۰ درصد بوده است. افزایش درآمد نیز میزان مشارکت در روستا را افزایش می‌دهد به طوری که ۶۷/۰ درصد کسانی که دارای سطح درآمد بالاتری هستند دارای مشارکت اجتماعی بیشتری در امورات روستا هم هستند. ۶۳/۲ درصد از کسانی که در روستا شاغل هستند سطح مشارکت اجتماعی بالاتری نسبت به ساکنین شهر دارند. در نهایت، میزان مشارکت اجتماعی برای کل پاسخگویان در سطح زیاد ۵۸/۵ درصد بوده که نشان‌دهنده مشارکت اجتماعی بالای جوانان روستایی است.

نکته کلی که وجود دارد این است که، اساس جامعه روستایی ایران مبتنی بر نظام ایلی، قومی و طایفه‌ای است، از این رو مشارکت افراد روستایی در امور اجتماعی تماماً به واسطه خواسته‌ها و انگیزه‌های فردی نسبت و در آن نقش عواملی چون طایفه و قوم پررنگ‌تر است.

جدول (۳) - توزیع نسبی پاسخگویان برحسب میزان مشارکت اجتماعی در روستا به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

متغیرها	مقوله‌ها	میزان مشارکت اجتماعی در روستا			تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره‌های آزمون
		کم	متوسط	زیاد				
جنس	مرد	۳/۱	۳۷/۰	۵۹/۹	۵۲۱	۲۲/۵	۴/۲۴	Cramer's V= ۰/۰۶۵ ۰/۱۹۳Sig=
	زن	۱/۷	۴۲/۷	۵۵/۶	۲۴۸	۲۲/۰	۴/۱۳	
سن	۱۵-۱۹	۴/۰	۳۸/۲	۵۷/۸	۱۷۳	۲۱/۷	۴/۳۵	Kendall's ۰/۰۳۳tau_b= ۰/۳۳۷Sig=
	۲۰-۲۵	۲/۵	۳۹/۹	۵۷/۶	۲۷۸	۲۲/۳	۴/۱۷	
	۲۶-۳۰	۱/۴	۳۷/۸	۶۰/۸	۲۹۱	۲۲/۷	۴/۱۱	
وضعیت شغلی	شاغل	۲/۴	۳۶/۳	۶۱/۳	۲۴۸	۲۲/۸	۴/۳۰	Cramer's V= ۰/۰۳۲ ۰/۶۷۹Sig=
	غیرشاغل	۲/۸	۳۹/۲	۵۸/۰	۴۹۵	۲۲/۲	۴/۱۲	
نوع شغل	کشاورزی و دامداری	۲/۴	۳۱/۷	۶۵/۹	۸۲	-	-	Cramer's V= ۰/۰۷۹ ۰/۸۴۲Sig=
	کارگری و کارکنان ساختمانی و فنی	۵/۱	۳۲/۲	۶۲/۷	۵۹	-	-	
	کارکنان خدماتی و فروشندگان	۲/۰	۳۴/۰	۶۴/۰	۵۰	-	-	
	اداری و فرهنگی	-	۴۰/۷	۵۹/۳	۲۷	-	-	
تحصیلات	بیسواد و ابتدایی	۲/۸	۲۹/۸	۶۷/۴	۱۷۸	۲۳/۰	۴/۰۹	Kendall's ۰/۰۰۳۶tau_b= ۰/۲۷۱Sig=
	راهتمایی	۳/۸	۴۱/۷	۵۴/۵	۲۱۱	۲۲/۲	۴/۲۸	
	دیپستان و دیپلم	۱/۶	۴۵/۶	۵۲/۸	۲۵۲	۲۱/۷	۴/۰۸	
	کاردانی	۷/۱	۲۸/۶	۶۴/۳	۲۸	۲۳/۰	۵/۳۸	
	کارشناسی و بالاتر	۱/۰	۳۵/۷	۶۳/۳	۹۸	۲۲/۸	۴/۱۲	
درآمد	پایین	۲/۹	۳۷/۶	۵۹/۵	۲۴۲	۲۲/۳	۴/۲۷	Kendall's ۰/۰۳۱tau_b= ۰/۴۱۹Sig=
	متوسط	۲/۴	۳۹/۵	۵۸/۱	۲۹۶	۲۲/۴	۴/۲۹	
	بالا	۱/۱	۳۱/۸	۶۷/۰	۸۸	۲۲/۹	۴/۱۴	
تاهل	مجرد	۲/۵	۴۰/۶	۵۶/۹	۳۱۸	۲۲/۱	۴/۲۷	Cramer's V= ۰/۰۳۰ ۰/۷۱۰Sig=
	متاهل	۲/۵	۳۷/۶	۵۹/۹	۴۳۶	۲۲/۶	۴/۱۴	
محل اشتغال	روستا	۲/۰	۳۴/۸	۶۳/۲	۲۰۱	۲۳/۱	۴/۲۲	Cramer's V= ۰/۱۰۴ ۰/۲۸۰Sig=
	شهر	۵/۹	۴۱/۲	۵۲/۹	۳۴	۲۱/۷	۵/۰۹	
وضعیت مسکن	ملکی	۲/۰	۳۹/۶	۵۸/۳	۶۳۶	۲۲/۴	۴/۱۱	Cramer's V= ۰/۰۸۰ ۰/۰۹۶Sig=
	استیجاری	۴/۶	۲۹/۹	۶۵/۵	۸۷	۲۳/۰	۴/۴۹	
کل پاسخگویان		۲/۶	۳۸/۹	۵۸/۵	۷۶۹	-	-	

یکی دیگر از عواملی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است مشارکت اقتصادی در روستا است. مطالعات نظری و تجربی نشان دادند که سرمایه‌گذاری مالی، زمانی، روحی و روانی و ... در روستا، افراد را برای ماندن در محل زندگی و روستا دارای برنامه می‌کند. به‌نوعی افراد دارای تعلقاتی می‌شوند که آنها را برای ماندن ترغیب نماید. در بررسی متغیرهای فردی و مشارکت اقتصادی در محل زندگی مشخص شد با افزایش سن، مشارکت اقتصادی در روستا افزایش می‌یابد به‌طوری که ۵۸/۴ درصد جوانانی که در گروه سنی ۳۰-۲۶ سال قرار دارند دارای انگیزه سرمایه‌گذاری بیشتری در محل زندگی خود بوده‌اند. همچنین شاغلین با ۶۱/۳ درصد به نسبت غیرشاغلین با ۵۱/۱ درصد از میزان سرمایه‌گذاری بیشتری برخوردار هستند. البته واضح است که شغل و متعاقب آن درآمد، قدرت سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهند.

در خصوص میزان تحصیلات، نتایج حاصل از بررسی تأثیر میزان تحصیلات بر میزان مشارکت اقتصادی در روستا نشان‌دهنده آن است که جوانان با تحصیلات بالا، مشارکت اقتصادی کمتری در روستای خود دارند. این نتایج نشان‌دهنده آن است که با افزایش تحصیلات، جوانان سعی می‌کنند که سرمایه‌گذاری‌های مالی، شغلی و زمانی خود را در محیط‌های شهری انجام دهند. وضعیت تاهل نیز نشان می‌دهد که مجردین مشارکت اقتصادی کمتری نسبت به متاهلین دارند به‌طوری که متاهلین با ۵۹/۲ درصد مشارکت اقتصادی در برابر مجردین با ۴۸/۴ درصد، قرار دارند. محل اشتغال نیز از جمله متغیرهایی است که تفاوت مشارکت اقتصادی را به‌خوبی نشان می‌دهد. ۶۳/۷ درصد از جوانانی که محل اشتغال آنها در روستا است دارای مشارکت اقتصادی زیاد در روستا هستند و این مقدار برای جوانانی که در شهر اشتغال دارند ۵۸/۸ درصد است. علاوه بر این با افزایش درآمد، مشارکت اقتصادی در روستا کاهش می‌یابد. این موضوع که با افزایش درآمد مشارکت اقتصادی در روستا کاهش می‌یابد نشانگر آن است که افرادی که درآمد بالایی دارند سعی می‌کنند که سرمایه‌های خود را به خارج از روستا انتقال دهند. این ویژگی در درازمدت روستا را از سرمایه‌های مادی نیز تخلیه می‌کند. در نهایت، میزان مشارکت اقتصادی برای کل پاسخگویان در سطح زیاد ۵۴/۴ درصد بوده که نشان‌دهنده مشارکت اقتصادی بالای جوانان روستایی است.

در یک نتیجه‌گیری می‌توان گفت که با افزایش تحصیلات و درآمد مشارکت اقتصادی در روستا کاهش می‌یابد و این اتفاقاً یکی از معضلاتی است که جوامع روستایی در کشور ما و البته اکثر کشورهای در حال توسعه را به خود درگیر کرده است. یعنی روستاها از سرمایه‌های انسانی، فرهنگی و مادی کم‌کم تخلیه شده و توسعه روستایی در آنها با مشکل مواجه می‌شود. همچنین وضعیت نداشتن شغل و مجرد بودن مشارکت اقتصادی در روستا را کم کرده و افراد را به سمت شهر رهنمون می‌کند. اما یک نکته جالب اینست، که با افزایش سن میزان مشارکت اقتصادی در روستا افزایش پیدا می‌کند (جدول ۴).

جدول (۴)- توزیع نسبی پاسخگویان برحسب میزان مشارکت اقتصادی در محل زندگی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای

متغیرها	مقوله‌ها	میزان مشارکت اقتصادی در روستا			تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره‌های آزمون
		کم	متوسط	زیاد				
جنس	مرد	۸/۱	۳۵/۳	۵۶/۶	۵۲۱	۱۹/۰	۴/۱۸	Cramer's V = ۰/۰۶۸ ۰/۱۶۵Sig=
	زن	۱۰/۵	۳۹/۹	۶/۴۹	۲۴۸	۱۸/۶	۴/۱۰	
سن	۱۵-۱۹	۱۳/۹	۳۷/۶	۴۸/۶	۱۷۳	۱۸/۱	۴/۶۴	Kendall's ۰/۰۸۱tau_b= ۰/۰۱۶Sig=
	۲۰-۲۵	۸/۳	۳۷/۴	۵۴/۳	۲۷۸	۱۹/۰	۳/۹۸	
	۲۶-۳۰	۶/۹	۳۴/۷	۵۸/۴	۲۹۱	۱۹/۲	۴/۰۲	
وضعیت شغلی	شاغل	۵/۶	۳۳/۱	۶۱/۳	۲۴۸	۱۹/۴	۳/۹۳	Cramer's V = ۰/۱۰۵ ۰/۰۱۶Sig=
	غیر شاغل	۹/۹	۳۹/۰	۵۱/۱	۴۹۵	۱۸/۷	۴/۲۴	
نوع شغل	کشاورزی و دامداری	۳/۷	۲۶/۸	۶۹/۵	۸۲	-	-	Cramer's V = ۰/۱۱۴ ۰/۴۶۲Sig=
	کارگری و کارکنان ساختمانی و فنی	۵/۱	۲۵/۴	۶۹/۵	۵۹	-	-	
	کارکنان خدماتی و فروشنده‌گان	۴/۰	۳۴/۰	۶۲/۰	۵۰	-	-	
	اداری و فرهنگی	۳/۸	۴۸/۱	۴۸/۱	۲۷	-	-	
تحصیلات	بیسواد و ابتدایی	۵/۲	۲۹/۰	۶۵/۸	۱۷۸	۲۰/۰	۳/۹۲	Kendall's -۰/۱۴۴tau_b= ۰/۰۰۰Sig=
	راهنمایی	۵/۲	۴۰/۳	۵۴/۵	۲۱۱	۱۹/۱	۳/۷۷	
	دبیرستان و دیپلم	۱۱/۵	۳۹/۷	۴۸/۸	۲۵۲	۱۸/۴	۴/۳۰	
	کاردانی	۱۴/۳	۳۸/۷	۴۷/۰	۲۸	۱۸/۰	۵/۴۷	
	کارشناسی و بالاتر	۱۱/۲	۴۴/۹	۴۳/۹	۹۸	۱۸/۰	۴/۲۳	

متغیرها	مقوله‌ها	میزان مشارکت اقتصادی در روستا			تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره‌های آزمون
		کم	متوسط	زیاد				
درآمد	پایین	۹/۱	۳۲/۲	۵۸/۷	۲۴۲	۱۹/۳	۴/۱۹	Kendall's -۰/۰۵۰tau_b= ۰/۱۷۶Sig=
	متوسط	۸/۴	۳۴/۸	۵۶/۵	۲۹۶	۱۹/۱	۴/۰۲	
	بالا	۱۱/۴	۴۰/۹	۴۷/۷	۸۸	۱۸/۳	۴/۴۳	
تاهل	مجرد	۱۱/۶	۳۹/۹	۴۸/۴	۳۱۸	۱۸/۳	۴/۳۹	Cramer's V= ۰/۱۲۰ ۰/۰۰۵Sig=
	متاهل	۶/۷	۳۴/۲	۵۹/۲	۴۳۶	۱۹/۴	۳/۹۰	
محل اشتغال	روستا	۶/۰	۳۰/۳	۶۳/۷	۲۰۱	۱۹/۶	۳/۸۳	Cramer's V= ۰/۰۷۰ ۰/۵۵۸Sig=
	شهر	۲/۹	۳۸/۲	۵۸/۸	۳۴	۱۸/۸	۴/۱۰	
وضعیت مسکن	ملکی	۷/۵	۳۷/۴	۵۵/۰	۶۳۶	۱۹/۰	۴/۰۸	Cramer's V= ۰/۰۵۰ ۰/۴۰۹Sig=
	استیجاری	۱۰/۳	۳۱/۰	۵۸/۶	۸۷	۱۹/۲	۴/۳۴	
کل پاسخگویان					۷۶۹			-

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ب) یافته‌های تحلیلی

۱) رابطه بین مشارکت اقتصادی و متغیرهای تحقیق

نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای محاسبه همبستگی مشارکت اقتصادی با متغیر کیفیت زندگی در جدول ۵ نشان داده شده است. نتایج این آزمون در سطح دو دامنه نشان می‌دهد که بین مشارکت اقتصادی و کیفیت زندگی همبستگی متوسطی (۰/۳۲۲) در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ وجود دارد. یعنی با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که، هر چقدر سطح کیفیت زندگی از نظر فرد پاسخگو بالا باشد، میزان مشارکت اقتصادی در آینده افزایش می‌یابد و برعکس. بنابراین به هر میزان که سطح کیفیت زندگی در محیط‌های روستایی افزایش پیدا کند، جوانان روستایی بیشتر راغب خواهند بود که در اقتصاد روستا مشارکت داشته باشند و زندگی آینده خود را در آنجا برنامه‌ریزی نمایند. در واقع کیفیت زندگی در مناطق روستایی خود بخشی از جاذبه‌ها و دافعه‌های روستایی را تشکیل می‌دهد که با افزایش آن جاذبه روستا افزایش و دافعه کاهش می‌یابد و متعاقب این تغییرات در جاذبه و دافعه، میزان مشارکت اقتصادی نیز تغییر می‌یابد.

در خصوص رابطه بین متغیر مشارکت اقتصادی با متغیر رضایت از محل زندگی،

همبستگی ضعیفی در سطح معنی داری ۰/۰۵ وجود دارد. یعنی با احتمال ۹۵ درصد می توان گفت که، هر چقدر سطح رضایت از زندگی از نظر فرد پاسخگو بالا باشد، میزان مشارکت اقتصادی در آینده افزایش می یابد و برعکس. بالطبع، یکی از عوامل مهم در مشارکت اقتصادی توسط جوانان، رضایت از محل زندگی است. این رضایت شامل مجموعه ای از موارد چون شغل، وضعیت زندگی، دسترسی ها، آموزش و غیره می باشد. این یافته به خوبی نشان می دهد که افزایش میزان رضایت از زندگی می تواند در مشارکت اقتصادی جوانان روستایی مؤثر واقع شود. جوانانی که رضایت بیشتری از محل زندگی خود دارند، بیشتر راغب خواهند بود که در روستای خود بمانند و مشارکت اقتصادی داشته باشند.

در نهایت بین مشارکت اقتصادی و تعلق به محل زندگی، همبستگی متوسطی در سطح معنی داری ۰/۰۱ وجود دارد. یعنی با احتمال ۹۹ درصد می توان گفت که، هر چقدر میزان تعلق به محل زندگی از نظر فرد پاسخگو بالا باشد، میزان مشارکت اقتصادی در آینده افزایش می یابد و برعکس. با توجه به فرض اصلی این تحقیق و معنی دار بودن رابطه، میزان تعلق به محل زندگی توانسته است میزان مشارکت اقتصادی را افزایش دهد. همانگونه که نتایج جدول ۵ نشان می دهد وابستگی مکانی، نقش مهمی در میان جوانان روستایی برای مشارکت اقتصادی آنها در محیط های روستایی دارد و همینطور هم در این مطالعه مشخص شد که این متغیر نقش مثبتی در جهت احتمال ماندن جوانان روستایی دارد.

جدول (۵) - آزمون معنی داری رابطه بین مشارکت اقتصادی و متغیرهای مستقل

مقدار پیرسون	مقدار معنی داری	متغیرها
۰/۳۲۲	Sig=۰/۰۰۰	کیفیت زندگی
۰/۰۸۴	Sig=۰/۰۲۰	رضایت از زندگی
۰/۳۸۵	Sig=۰/۰۰۰	وابستگی مکانی

مأخذ: یافته های پژوهش

۲) رابطه بین مشارکت اجتماعی و متغیرهای تحقیق

نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای محاسبه همبستگی مشارکت اجتماعی با متغیر کیفیت زندگی در جدول ۶ نشان داده شده است. نتایج این آزمون در سطح دو دامنه نشان می دهد که بین مشارکت اجتماعی و کیفیت زندگی همبستگی متوسطی در سطح معنی داری ۰/۰۱

وجود دارد. یعنی با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که، هر چقدر سطح کیفیت زندگی از نظر فرد پاسخگو بالا باشد، میزان مشارکت اجتماعی در آینده افزایش می‌یابد و برعکس. بنابراین کیفیت زندگی می‌تواند نقش مهمی در مشارکت اجتماعی جوانان روستایی ایفاء کند. به هر میزان که سطح کیفیت زندگی در محیط‌های روستایی افزایش پیدا کند، جوانان روستایی بیشتر راغب خواهند بود که در روستا مشارکت اجتماعی داشته باشند و زندگی آینده خود را در آنجا برنامه‌ریزی نمایند. در واقع کیفیت زندگی در مناطق روستایی خود بخشی از جاذبه‌ها و دافعه‌های روستایی را تشکیل می‌دهد که با افزایش آن جاذبه روستا افزایش و دافعه کاهش می‌یابد و متعاقب این تغییرات در جاذبه و دافعه، میزان مشارکت اجتماعی نیز تغییر می‌یابد.

بین متغیر مشارکت اجتماعی و رضایت از محل زندگی، همبستگی ضعیفی در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ وجود دارد. یعنی با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که، هر چقدر سطح رضایت از محل زندگی از نظر فرد پاسخگو بالا باشد، میزان مشارکت اجتماعی در آینده افزایش می‌یابد و برعکس. بالطبع، یکی از عوامل مهم در مشارکت اجتماعی توسط جوانان، رضایت از محل زندگی است. این رضایت شامل مجموعه‌ای از موارد چون شغل، وضعیت زندگی، دسترسی‌ها، آموزش و غیره می‌باشد. این یافته به‌خوبی نشان می‌دهد افزایش میزان رضایت از زندگی می‌تواند در مشارکت اجتماعی جوانان روستایی مؤثر واقع شود. جوانانی که رضایت بیشتری از محل زندگی خود دارند، بیشتر تمایل دارند که در روستای خود بمانند و مشارکت اجتماعی داشته باشند. همچنین بین مشارکت اجتماعی و تعلق به محل زندگی، همبستگی ضعیفی در سطح معنی‌داری ۰/۰۱ وجود دارد. یعنی با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که، هر چقدر میزان تعلق به محل زندگی از نظر فرد پاسخگو بالا باشد، میزان مشارکت اجتماعی در آینده افزایش می‌یابد و برعکس. با توجه به فرض اصلی این تحقیق و معنی‌دار بودن رابطه، میزان تعلق به محل زندگی توانسته است میزان مشارکت اجتماعی را افزایش دهد. همانگونه که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد تعلق به محل زندگی، نقش مهمی در میان جوانان روستایی برای مشارکت اجتماعی آنها در محیط‌های روستایی دارد و همینطور هم در این مطالعه مشخص شد که این متغیر نقش مثبتی در جهت احتمال ماندن جوانان روستایی

جدول (۶) - آزمون معنی داری رابطه بین مشارکت اجتماعی و متغیرهای مستقل

مقدار پیرسون	مقدار معنی داری	متغیرها
۰/۳۰۹	Sig = ۰/۰۰۰	کیفیت زندگی
۰/۰۸۵	Sig = ۰/۰۰۰	رضایت از زندگی
۰/۱۳۸	Sig = ۰/۰۰۰	وابستگی مکانی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۳) رابطه بین میزان مشارکت اقتصادی و متغیرهای مستقل

به منظور بررسی تأثیر همزمان متغیرهای مستقل بر میزان مشارکت اقتصادی، متغیرهای مستقل جنس، سن، وضعیت شغلی، نوع شغل، تحصیلات، درآمد، وضعیت تاهل، محل اشتغال، وضعیت مسکن، کیفیت زندگی، رضایت از زندگی، وابستگی مکانی و متغیر وابسته مشارکت اقتصادی در معادله رگرسیون خطی (روش توأم) وارد شده‌اند. جدول ۷، مدل‌ها، ضرایب رگرسیونی و سایر اطلاعات برآمده از محاسبه رگرسیون چندمتغیری را نشان می‌دهد. با توجه به ضریب F ، از مجموع ۱۲ متغیر مستقل وارد شده در معادله، فقط دو متغیر؛ کیفیت زندگی و تعلق به مکان (وابستگی مکانی)، رابطه معناداری را با متغیر وابسته (مشارکت اقتصادی) نشان دادند. متغیرهای کیفیت زندگی و وابستگی مکانی، در سطح ۰/۹۹ معنی دار شدند. ضریب همبستگی چندگانه (۰/۵۱۵) نشان از همبستگی قوی بین متغیرهای موجود در معادله نهایی رگرسیون می‌باشد. ضریب تعیین تصحیح شده نشان می‌دهد حدود ۲۷ درصد از تغییرات میزان مشارکت اقتصادی توسط دو متغیر ذکر شده در مدل تبیین می‌شود. با توجه به بتاهای به دست آمده، متغیر وابستگی مکانی قوی‌ترین رابطه را با میزان مشارکت اقتصادی داشته و پس از آن کیفیت زندگی قرار دارد. کیفیت زندگی و تعلق به مکان (وابستگی مکانی)، رابطه مثبت با میزان مشارکت اقتصادی داشته به نحوی که کسانی که کیفیت زندگی و تعلق به مکان (وابستگی مکانی) بیشتری در روستای خود داشته میزان مشارکت اقتصادی‌شان بیشتر است (جدول ۷).

جدول (۷) - نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیری مربوط به تأثیر متغیرهای مستقل بر مشارکت اقتصادی

متغیرها	B	β
مقدار ثابت	۱۲/۸۴۸	
کیفیت زندگی	۰/۱۸۲	۰/۲۶۴
وابستگی مکانی	۰/۲۸۱	۰/۳۰۱
ضریب همبستگی (R)		۰/۵۱۵
ضریب تعیین (R^2)		۰/۲۶۶
ضریب تعیین تصحیح شده		۰/۲۲۷
ضریب F		۶/۸۴۲

یافته‌ها نشان می‌دهند میزان رضایت از زندگی، ۳۴/۱ درصد از پاسخگویان رضایت کم، ۶۰/۷ درصد متوسط و ۵/۲ درصد زیاد بوده است. از لحاظ سطح کیفیت زندگی، ۱۵/۵ درصد کم، ۷۳/۰ درصد متوسط و ۱۱/۶ درصد در سطح بالایی بوده‌اند و در نهایت میزان تعلق به مکان، ۵/۵ درصد کم، ۵۹/۸ متوسط و ۳۴/۷ درصد زیاد بوده است. این موارد نشان می‌دهند میزان رضایت از زندگی و سطح کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه پایین بوده است به طوری که در هر دو متغیر، درصد افرادی که آنها را در سطح کم ارزیابی کرده‌اند از درصد افرادی که در سطح بالا ارزیابی کرده‌اند، بیشتر بوده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این تحقیق به منظور بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان روستایی صورت پذیرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی در روستا در میان هر دو جنس زیاد است که با نتایج تحقیقات آکابایاشی (۲۰۰۳) و ارتیاعی، چیدری و جعفری (۱۳۹۰) همخوانی دارد. همچنین در همه گروه‌های سنی میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی بالا بوده است با این حال با افزایش سن میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی در روستا اندکی افزایش پیدا می‌کند که با یافته‌های تحقیقات آکابایاشی (۲۰۰۳) و لهسانی‌زاده، جهانگیری و خواجه‌نوری (۱۳۸۴) همخوان است. در خصوص میزان تحصیلات

نیز، نتایج نشان‌دهنده آن است که جوانان با تحصیلات بالا، مشارکت اقتصادی کمتری در روستای خود دارند که با یافته‌های آستین افشان، علی‌بیگی و غلامی (۱۳۹۴)، لهسایی‌زاده، جهانگیری و خواجه‌نوری (۱۳۸۴)، محسنی و جاراللهی (۱۳۸۲)، و رکن‌الدین افتخاری و محمدی سلیمانی (۱۳۸۱) همسو است.

محل اشتغال نیز نقش مهمی در مشارکت اقتصادی داشته است به طوری که جوانانی که محل اشتغال آنها در روستا است دارای مشارکت اقتصادی زیاد در روستا هستند. همچنین کسانی که دارای سطح درآمد بالاتری هستند میزان مشارکت اجتماعی بیشتری در امورات روستا دارند که با نتایج تحقیقات ارتیاعی، چیدری و جعفری (۱۳۹۰)، صادقی (۲۰۰۵)، ری (۲۰۰۵) و عمانی (۱۳۸۷) همخوانی دارد. اما همین افراد مشارکت اقتصادی کمتری نسبت به افراد با درآمد متوسط و پایین دارند. این وضعیت بدان دلیل است که افرادی که درآمد بالایی دارند سعی می‌کنند که سرمایه‌های خود را به خارج از روستا انتقال دهند.

در یک نتیجه‌گیری می‌توان گفت که با افزایش تحصیلات و درآمد مشارکت اقتصادی در روستا کاهش می‌یابد و این اتفاقاً یکی از معضلاتی است که جوامع روستایی در کشور ما و البته اکثر کشورهای در حال توسعه را به خود درگیر کرده است. یعنی روستاها از سرمایه‌های انسانی، فرهنگی و مادی کم‌کم تخلیه شده و توسعه روستایی در آنها با مشکل مواجه می‌شود.

بخش دیگر یافته‌ها نشان می‌دهند که با افزایش سطح کیفیت زندگی در محیط‌های روستایی، جوانان تمایل بیشتری برای مشارکت در اقتصاد و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی روستا دارند. این یافته با نتایج تحقیق باجما، میلر و ویلیامز^۴ (۲۰۰۲) همخوانی دارد. رضایت از زندگی نیز که شامل مجموعه‌ای از موارد چون شغل، وضعیت زندگی، دسترسی‌ها، آموزش و غیره می‌باشد. همبستگی ضعیفی با مشارکت اجتماعی و اقتصادی دارد. هر چقدر سطح رضایت از زندگی بالا باشد، میزان مشارکت اجتماعی و اقتصادی افزایش می‌یابد. بنابراین افزایش میزان رضایت از زندگی می‌تواند در مشارکت اجتماعی و اقتصادی جوانان روستایی مؤثر واقع شود. نتایج تحقیقات آستین افشان، علی‌بیگی و غلامی (۱۳۹۴)، رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) و شایان، تقی‌لو و خسروبیگی (۱۳۸۹) با نتایج این تحقیق، جوانانی که

رضایت بیشتری از محل زندگی خود دارند، بیشتر تمایل دارند در روستای خود بمانند و مشارکت داشته باشند همخوانی دارد. در نهایت تعلق به محل زندگی نیز نقش مهمی در میان جوانان روستایی برای مشارکت اجتماعی و اقتصادی در محیط‌های روستایی دارد و همچنین این متغیر نقش مثبتی در جهت احتمال ماندن جوانان روستایی دارد.

به‌طور کلی باید اشاره کرد که میان متغیرهای کیفیت زندگی و تعلق به مکان، همبستگی قوی و معنی‌داری با مشارکت اقتصادی وجود دارد. بنابراین کسانی که کیفیت زندگی و وابستگی مکانی بیشتری در روستای خود داشته، میزان مشارکت اقتصادی‌شان بیشتر است.

آنچه که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد، میزان رضایت از زندگی و سطح کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه پایین بوده است و این می‌تواند به‌عنوان یکی از مؤلفه‌هایی باشد که می‌توان از طریق توجه به آن سطح مشارکت اجتماعی و به‌خصوص اقتصادی جوانان روستایی را ارتقاء داد. این نتایج نشان می‌دهند که به‌منظور افزایش مشارکت به‌خصوص مشارکت اقتصادی جوانان روستایی به‌منظور توسعه در روستاها، نیاز به ارتقای سطح کیفیت زندگی و رضایت از زندگی در روستاها و همچنین افزایش تعلق جوانان به محیط‌های روستای‌شان است. بدین منظور ایجاد اشتغال در روستاها و فراهم نمودن امکانات ازدواج برای جوانان روستایی هم می‌تواند منجر به ارتقای کیفیت زندگی جوانان روستایی و هم ارتقای تعلق آنها به روستایشان و هم در نهایت می‌تواند به مشارکت اقتصادی آنها در روستا بینجامد. علاوه بر این یکی از دلایل عدم مشارکت اقتصادی افراد با تحصیلات بالاتر در روستاها، شاید عدم اشتغال و امکانات و تسهیلات زندگی است به‌طوری‌که بهبود زندگی ساکنان در حوزه‌هایی چون اشتغال، گذران اوقات فراغت، سیاست‌ها، آموزش و اجتماعی شدن به بهبود رضایت و تعلق می‌انجامد (لانگ، فاگت و جانسون، ۲۰۱۲). همچنین افزایش و بهبود این عوامل می‌تواند منجر به مشارکت ساکنان آینده شود و امکانی را برای افزایش جمعیت در محیط‌های روستایی فراهم آورد.

در پایان پیشنهادهای زیر برای توجه از ناحیه سیاست‌گذاران، مجریان و محققان توسعه و توسعه روستایی مطرح می‌شوند:

- ۱) امروزه برای ارتقای مشارکت اقتصادی جوانان روستایی مهمترین فعالیت ضروری، ایجاد اشتغال، تأمین درآمد مناسب، تأمین مسکن مناسب و فراهم نمودن شرایط ازدواج در میان جوانان روستایی است؛
- ۲) با توجه به اینکه جوانان دارای تحصیلات بالاتر احتمال مشارکت کمتری دارند، با بهبود وضعیت روستاها و امکانات روستایی و فراهم نمودن کسب و کار می‌توان آنها را برای مشارکت اقتصادی ترغیب کرد و در روستا نگه‌داشت؛
- ۳) با توجه به اینکه تعلق به روستا می‌تواند در مشارکت جوانان روستایی مؤثر باشد، می‌توان با افزایش کیفیت زندگی و رضایت از زندگی در روستاها، تعلق جوانان به محیط‌های روستایی را ارتقاء داد؛
- ۴) لازم است که اقداماتی برای بهبود زندگی ساکنان روستایی، به‌خصوص در حوزه‌هایی چون گذران اوقات فراغت، آموزش و اشتغال برداشت؛
- ۵) لازم است که توسعه اجتماعی و اقتصادی و تقویت امکانات و زیرساخت‌های روستایی در اولویت سیاست‌گذاران توسعه در کشور باشد تا بتوانند محیط‌های روستایی را برای جوانان جذاب نمایند؛
- ۶) از موانع مشارکت جوانان در محیط‌های روستایی، عدم رضایت از محیط روستایی و نیز سطح پایین کیفیت زندگی در روستاهاست که دهیاری‌ها با توجه به وظایفی که در این بخش‌ها دارند می‌توانند با اقدامات خود و نیز پیگیری و حل مسائل و مشکلات روستایی، محیط‌های روستایی را بهبود ببخشند.

منابع

- اریعایی، فاطمه، چیدری، محمد و جعفری، مجید (۱۳۹۰)، عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۲، شماره ۳ (پیاپی ۷).
- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۳)، توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.

- آستین افشان، ثریا، علی‌بیگی، امیرحسین و غلامی، مصیب (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر میزان تعلق خاطر و رضایت از زندگی روستایی بر میزان مشارکت جوانان در فعالیت‌های کشاورزی مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه، **فصلنامه پژوهش‌های روستایی**، دوره ۶، شماره ۲.
- اوکلی، پیترو و مارسدن، دیوید (۱۳۷۰)، **رهیافت‌های مشارکت در توسعه روستایی**، مترجم، منصور محمودنژاد، تهران: وزارت جهاد سازندگی مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی.
- پورسینا، مهرناز، چیذری، محمد، فرج‌الله حسینی، جمال، طهماسبی، مریم (۱۳۸۹)، عوامل مؤثر بر انگیزه جوانان روستایی برای اشتغال به حرفه کشاورزی: مطالعه موردی روستاهای شهرستان کلاردشت، **فصلنامه روستا و توسعه**، سال ۱۳، شماره ۳، صص ۴۹-۳۱.
- پورطاهری، مهدی، رکن‌الدین افتخاری و فتاحی، احدالله (۱۳۹۰)، ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان)، **فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی**، شماره ۷۶، تابستان ۱۳۹۰، صص ۳۱-۱۳.
- دیلمی، محمدجواد (۱۳۹۵)، مقایسه وضعیت مشارکت اجتماعی در جوامع شهری و روستایی، قابل دسترسی در: www.dehkadeh-jahani.blogfa.com
- رستمعلی‌زاده، ولی‌اله و علی قاسمی اردهائی (۱۳۹۶)، ماندن یا ترک کردن؛ چالش‌های مهاجرتی جوانان روستایی، **فصلنامه پژوهش‌های روستایی**، دوره ۸، شماره ۲، صص ۲۹۹-۲۸۲.
- رستمعلی‌زاده، ولی‌اله؛ قاسمی، علی و رستمی، نیر (۱۳۹۲)، عوامل مؤثر بر ماندگاری جوانان روستایی؛ مطالعه موردی: شهرستان اهر، **فصلنامه پژوهش‌های روستایی**، دوره ۴، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۲، صص ۵۳۴-۵۰۵.
- رضایی، عبدالعلی (۱۳۷۵)، مشارکت اجتماعی، هدف یا ابزار توسعه، **مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی**، سال ۱۳، شماره ۱۰۹.
- رضوانی، محمدرضا و منصوریان، حسین (۱۳۸۷)، سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستا، **فصلنامه روستا و توسعه**، جلد ۱۱، شماره ۳.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و محمدی سلیمانی، مهرداد (۱۳۸۱)، عوامل مؤثر بر میزان مشارکت جوانان و نوجوانان روستایی در برنامه‌ریزی توسعه با تأکید بر عوامل مکانی - فضایی (نمونه موردی: شهرستان کرمان)، **مجله مدرس علوم انسانی**، دوره ۶، شماره ۴ (پیاپی ۲۷).
- سعیدی، محمدرضا (۱۳۸۲)، **درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان‌های غیردولتی**، تهران: انتشارات سمت.
- شایان، حمید، تقی‌لو، علی‌اکبر و خسرویگی، رضا، (۱۳۸۹)، ارزیابی میزان رضایت روستاییان از محیط سکونتگاهی؛ مطالعه موردی شهرستان کمیجان، **فصلنامه روستا و توسعه**، سال ۱۳، شماره ۱.
- شعبانعلی فمی، حسین، علی‌بیگی، امیرحسین و شریف‌زاده، ابوالقاسم (۱۳۸۴)، **رهیافت‌ها و فنون مشارکت در ترویج کشاورزی و توسعه روستایی**، انتشارات موسسه توسعه روستایی ایران.

- شهبازی، اسماعیل (۱۳۸۴)، **توسعه و ترویج روستایی**، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- عمادی، احمدرضا (۱۳۸۷)، شناسایی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و زراعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان شوشتر جهت اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، گامی در جهت توسعه پایدار، **اولین همایش ملی مدیریت و توسعه کشاورزی پایدار در ایران**، اهواز، مؤسسه عالی علمی و پژوهشی سیمای دانش.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۰)، **تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت اجتماعی، اقتصادی سازمان‌یافته روستاییان**، پایان‌نامه دکتری، رشته جامعه‌شناسی توسعه، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- قالیباف، محمدباقر، رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و یاری شگفتی، اسلام (۱۳۸۸)، سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی: مطالعه موردی بخش نوسود استان کرمانشاه، **فصلنامه روستا و توسعه**، سال ۱۲، شماره ۳.
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی و جهانگیری، جهانگیر و خواجه نوری، بیژن (۱۳۸۴)، بررسی مشارکت اقتصادی زنان روستایی (مطالعه موردی استان فارس)، **مجله جامعه‌شناسی ایران**، دوره ۶، شماره ۳.
- محسن تبریزی، علیرضا (۱۳۶۹)، **بررسی زمینه‌های مشارکتی روستائیان و ارتباط آن با ترویج کشاورزی**، وزارت جهاد کشاورزی.
- محسنی تبریزی، علی‌رضا (۱۳۷۵)، بیگانگی مانعی برای مشارکت و توسعه ملی بررسی رابطه میان بیگانگی و مشارکت اجتماعی سیاسی، **نامه پژوهش فرهنگی**، مرکز پژوهش‌های بنیادی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- محسنی، منوچهر و جاراللهی، عذرا (۱۳۸۲)، **مشارکت اجتماعی در ایران**، تهران: نشر آرون.
- محسنی، منوچهر و صالحی، پرویز (۱۳۸۲)، **رضایت اجتماعی در ایران**، تهران: انتشارات آرون، چاپ اول.
- Akabayashi, A., (2003), Report of the project Strategies for Social Consensus Building on the Policies concerning Advanced Medical Technologies. **Journal of Health Care Analysis**, 14(4).
- Bajema, D.H., Miller, W.W., & Williams, D.L., (2002). Aspirations of Rural Youth, **Journal of Agricultural Education**, 43(3), Pp. 61-71.
- Beauford, E.Y., (1989). Revitalizing Rural America: focus on rural youth, **Journal of Southern Rural Sociology**, 6, Pp. 1-11.
- Long, J., Faight, Sam., Johnson, C., (2012), Roles of community satisfaction and community attachment in the out-migration of rural residents, **Journal of Management and Marketing Research**, 11, Pp. 1-11. <https://www.aabri.com/manuscripts/121203.pdf>
- Olujide, M.G., (2008). Attitude of Youth toward Rural Youth Projects in Lagos State, Nigeria, **Journal of Social Sciences**, 17(2), Pp. 163-167.

- Pal, A. K. Kumar, U. C. (2005), Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in West Bangal, India, **Journal of Rural Development**, 15(2), Pp. 83-93.
- Petts, J., (1999). **Handbook of Environment Impact Assessment**, Blackwellscience.
- Raymond, Christopher. M., Brown, Gregory, Weber, Delene (2010), The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections, **Journal of Environmental Psychology**, 30(4), Pp. 422-434.
- Rye. J.F, (2005), Rural Ypuths Images of the Rural, **Journal of Rural Studies**, 22, Pp. 409-421. [on line] a vailable at <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.01.005>
- Sadghi, H., (2005), **Perception of Rural Youth on Agricultural Profession: Implication for Extension Programming**, Proceedings of the 22 nd Annual Conference Association for International Agricultural and Extension Education.
- Schroder, Catherine J. (2008), Attachment to Place in New Zealand, **Journal of New Zealand Population Review**, (33/34), Pp.177-212.
- Stedman, R.C (2003), Sense of Place and Forest Science: Toward a Program of Quantitative Research, **Journal of Forest Science**, 49(6): Pp. 822-829.
- Theodori, G., (2004). Community Attachment, Satisfaction, and Action, **Journal of the Community Development Society**, 35(2), Pp. 73-86.